BIULETYN KOWIEŃSKI

Nr. Wilno, dnia 9 września 1936 r. 1500.

Treść numeru:

x

x x

Wydawnictwo informacyjne Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej (Referat Litewski).

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

1/. "LIETUVOS AIDAS" O STOSUNKU LITWY DO SPRAWY REFORMY LIGI NARODÓW. "L.Aidas" Nr. 410 z 7.IX.1936 r. Artykuł dr.G. Ru-gas /Rutenbergas/ p.t. "Stanowisko Litwy w sprawie reformy Ligi Narodów".Streszczenie:

W piśmie litewskiego ministra Spr.Zagranicznych wysłanym 29 sierpnia r.b. na ręce generalnego sekretarza Ligi Narodów mieści się cały szereg ciekawych propozycyj w sprawie reformy paktu Ligi Narodów. Propozycje te są uzgodnione ze stanowiskiem dwuch pozostałych państw ententy bałtyckiej: Łotwy i Estonji.

Przedewszystkiem w liście tym podkreśla się, jak wiadomo, że rząd litewski rozumie reformę Ligi Narodów tylko jako poszukiwanie sposobu udoskonalenia stosowania zasad paktu Ligi Narodów. Jednak na to nie powinno się zapatrywać, jak to prasa niektórych państw błędnie tłumaczy, jako na dążenie do zasadni, czego zreorganizowania Ligi Narodów jej paktu i kolektywnego systemu bezpieczeństwa. Podkreślenie to jest bardzo doniosłe. Jasną jest rzeczą, że dla małych państw byłoby szkodliwe obalenie obecnego, chociaż niedoskonałego systemu bezpieczeństwa zbiorowego, zorganizowanego przez Ligę Narodów. Dlatego też, zdaniem rządu litewskiego, jest rzeczą konieczną, by przy rozstrzyganiu kwestyj reformy paktu Ligi Narodów uwzględniono w pierwszym rzędzie okoliczność, by w związku z tem obecna L.N. nie ucierpiała ani materjalnie ani moralnie.

Przechodząc konkretnie do spraw reformy Ligi Narodów rząd litewski wyraża życzenie, by obecna redakcja artykułów paktu Ligi Narodów pozostała nienaruszona i żeby środki mające udoskonalić stosowanie zasad paktu były ustalone w osobnym dokumencie. Rząd litewski akcentuje następnie konieczność uniwersalności Ligi Narodów i proponuje wezwać do wstąpienia do Ligi Narodów nie tylko członków, którzy już wystąpili, jak np. Niemcy, Japonja i in., lecz również państwa, które dotychczas do Ligi Narodów nie należą, jak np.Stany Zjednoczone Ameryki Północnej. Porusza też rząd litewski w swym piśmie sprawę środków zapewnienia bezpieczeństwa państw i ich terytorjalnej nietykalności, ściślejsze ustalenia pojęcia napastnika, skasowania jednomyślności uchwał Rady Ligi Narodów, pakty regjonalne, udzielanie pomocy finansowej napadniętemu państwu i t.d. Szczególnie ważna jest sprawa jednomyślności uchwał Rady Ligi Narodów. Gdyby nie artykuły 10 i 16, głoszące, że uchwały Rady muszą zapadać jednomyślnie, a nie większością głosów, to kto wie, czy po zagrabieniu Wilna przez Polaków rozstrzygnięcie sprawy wileńskiej nie potoczyło by się zupełnie w innym kierunku.

/A-13/..

K r o n i k a .

2/. POGŁOSKI O LITEWSKO-NIEMIECKIM PAKCIE O NIEAGRESJI. Prasa ryska z 7.IX.1936 r.: Dziennik łotewski:"Jaunakas Zinas" podaje sensacyjną wiadomość, że rząd niemiecki zaproponował Litwie zawarcie paktu o nieagresji do którego miałyby z czasem przyłączyć się również Łotwa i Estonja. Dziennik dowiaduje się, że właśnie ta oferta niemiecka była przyczyną nieoczekiwanego nieco tajemniczego spotkania pod Rygą ministrów 3-ch państw bałtyckich. Według informacyj tegoż pisma opinje 3 państw zostały uzgodnione i można niebawem oczekiwać rokowań niemiecko-bałtyckich. Ciepłe akcenty pod adresem Niemiec w ostatniej mowie Prezydenta Smetony rzucają pewne światło na perspektywy tych rokowań o ile naturalnie te niesprawdzone sensacje łotewskie

odpowiadają prawdzie. Wiadomości o niemieckiej ofercie zamieszcza również paryski "Matin". W prasie pojawiły się pozatem notatki, iż Litwa nie zgodziła się na pakt dwustronny, żądając by obejmował on większą ilość państw. /A-6/.

3/. ROKOWANIA GOSPODARCZE Z WŁOCHAMI."Sekmadienis" z 6.IX.1936 r.: Rychło mają się rozpocząć rokowania gospodarcze z Włochami dla stworzenia nowego traktatu handlowego. Dawny traktat handlowy wkrótce wygasa. Rokowania będą się odbywały w Rzymie. /A-10/.

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ
I ŻYCIE SPOŁECZNE.

4/. BYŁY MINISTER ZAUNIUS O ZBLIŻENIU MIĘDZY WIELKĄ I MAŁĄ LITWĄ. "L.Aidas" Nr. 410 z 7.IX.1936 r. Artykuł b.ministra Spr.Zagran. dr.Zauniusa p.t. "Wzajemne zbliżenie między Wielką i Małą Litwą".Streszczenie:

Troska ogółu litewskiego o wybrzeże własne skoncentrowała się w 1935 r. w "Dniu Morza", obchodzonym w Kłajpedzie. W r.bież. ramy się rozszerzyły, gdyż w ciągu dwuch letnich miesięcy prowadzono w tym kierunku propagandę. Można się spodziewać, że w bliskiej przyszłości troska narodu litewskiego o własne morze i wybrzeże morskie nie ograniczy się ani do "Dnia Morza", ani też do paru miesięcy, a zaobsorbuje ogół litewski w ciągu całych lat.

W głowach patriotów litewskich dojrzało zrozumienie, że ogół winien aktywnie uczestniczyć w obronie interesów narodowych. W związku z tem przejawiło się większe zainteresowanie sprawami Kłajpedy i wybrzeża. Dotychczas na wybrzeżu litewskim działają jeszcze obce wpływy. Najpewniejszym środkiem zagrodzenia tych wpływów jes stworzenie takich warunków, by wpływy te nie miały dostępu do tych, ku którym są skierowane. Najbardziej w tym kierunku może zdziałać sam ogół litewski, interesując się Małą Litwą, odwiedzając ją licznie, nawiązując stosunki z ludnością wybrzeża. Tą drogą zagrodzi się obcej propagandzie dostęp na litewskim wybrzeżu. /C-33/. P.

K r o n i k a .

5/. UDEKOROWANIE LITEWSKICH WOJSKOWYCH Z OKAZJI ŚWIĘTA NARODOWEGO. Prasa ryska z 9.IX.1936 r.: Z okazji święta narodowego w dniu 8 września aktem Prezydenta A.Smetony udekorowano orderami szereg osób, w tej liczbie wodza armji lit. płk.Rasztikisa, szefa Sztabu armji płk.Czerniusa i t.d. /C-1/7/.P.

6/. PRACE KOMISJI STATUTOWEJ SEJMU. "Sekmadienis" z 8.IX.1936 r.: Komisja Statutowa Sejmu pracuje intensywnie odbywając codziennie posiedzenia. Komisja spodziewa się opracować projekt statutu w ciągu 10 dni i natychmiast przedłożyć go sejmowi do rozważenia. /C-3/.

7/. PETYCJE DO CZŁONKÓW SEJMU. "Sekmadienis" z 7 .IX. 1936 r.: Kancelarja sejmowa otrzymała w tych dniach szereg petycyj, których część była adresowana do poszczególnych członków sejmu, zaś część do sejmu. /C-3/.

8/. POTRZEBY ZDROWOTNE LITWY. "XX Amžius" z 2.IX.1936 r., pisząc o potrzebach zdrowotnych Litwy podkreśla zbyt wielką śmiertelność wśród dzieci, która wynosi przeszło 1/4 wszystkich zmarłych, zaś śmiertelność dzieci do lat 14-stu wynosi 1/3 ogólnej liczby zmarłych. Według pisma najlepszej rozwięzaniem zdrowotności byłoby utworzenie M-stwa Zdrowia. /C-27/.

odpowiadają prawdzie. Wiadomości o niemieckiej ofercie zamieszcza również pryzycki "Matin". W prasie pojawiły się pozatem notatki, iż Litwa nie zgodziła się na pakt dwustronny, żądając by obejmował on większą ilość państw. /A-6/.

3/. ROKOWANIA GOSPODARCZE Z WŁOCHAMI. "Sekmadienis" z 6.IX.1936 r.: Rychło mają się rozpocząć rokowania gospodarcze z Włochami dla stworzenia nowego traktatu handlowego. Dawny traktat handlowy wkrótce wygasa. Rokowania będą się odbywały w Rzymie. /A-10/.

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ
I ŻYCIE SPOŁECZNE.

4/. SŁOWA MINISTRA ZAUNIUSA O ZBLIŻENIU MIĘDZY WIELKĄ I MAŁĄ LITWĄ. "L.Aidas" Nr. 410 z 7.IX.1936 r. Artykuł b.ministra spr.zagran. dr.Zauniusa p.t. "Wzajemne zbliżenie między Wielką i Małą Litwą". Streszczenie:

Troska ogółu litewskiego wybrzeże własne skoncentrowała się w 1935 r. w "Dniu Morza", obchodzonym w Kłajpedzie. W r.bież. ramy się rozszerzyły, gdyż w ciągu dwuch letnich miesięcy prowadzono w tym kierunku propagandę. Można się spodziewać, że w bliskiej przyszłości troska narodu litewskiego o własne morze i wybrzeże morskie nie ograniczy się ani do "Dnia Morza", ani też do paru miesięcy, a zaabsorbuje ogół litewski w ciągu całych lat.

W głowach patriotów litewskich dojrzało zrozumienie, że ogół winien aktywnie uczestniczyć w obronie interesów narodowych. W związku z tem przejawiło się większe zainteresowanie sprawami Kłajpedy i wybrzeża. Dotychczas na wybrzeżu litewskim działają jeszcze obce wpływy. Najpewniejszym środkiem zagrodzenia tych wpływów jes stworzenie takich warunków, by wpływy te nie miały dostępu do tych, ku którym są skierowane. Najbardziej w tym kierunku może zdziałać sam ogół litewski, interesując się Małą Litwą, odwiedzając ją licznie, nawiązując stosunki z ludnością wybrzeża. Tą drogą zagrodzi się obcej propagandzie dostęp na litewskim wybrzeżu. /C-83/. P.

K r o n i k a .

5/. UDEKOROWANIE LITEWSKICH WOJSKOWYCH Z OKAZJI ŚWIĘTA NARODOWEGO. Prasa ryska z 9.IX.1936 r.: Z okazji święta narodowego w dniu 8 września aktem Prezydenta A.Smetony udekorowano orderami szereg osób, w tej liczbie wodza armji lit. gen. Raštikisa, szefa sztabu armji pułk.Czerniusa i t.d. /C-1/7/.P.

6/. PRACE KOMISJI STATUTOWEJ SEJMU. "Sekmadienis" z 6.IX.1936 r.: Komisja Statutowa Sejmu pracuje intensywnie odbywając codziennie posiedzenia. Komisja spodziewa się opracować projekt statutu w ciągu 10 dni i natychmiast przedłożyć go sejmowi do rozważenia. /C-3/.

7/. PETYCJE DO CZŁONKÓW SEJMU. "Sekmadienis" z 7.IX. 1936 r.: Kancelarja sejmowa otrzymała w tych dniach szereg petycyj, których część była adresowana do poszczególnych członków sejmu, zaś część do sejmu. /C-3/.

8/. POTRZEBY ZDROWOTNE LITWY. "XX Amžius" z 2.IX.1936 r. pisząc o potrzebach zdrowotnych Litwy podkreśla zbyt wielką śmiertelność wśród dzieci, która wynosi przeszło 1/4 wszystkich zmarłych, zaś śmiertelność dzieci do lat 14-stu wynosi 1/3 ogólnej liczby zmarłych. Według pisma najlepszej rozwiązaniem zdrowotności byłoby utworzenie M-stwa Zdrowia. /C-27/.

9/. STUDENTKI NA UNIWERSYTECIE KOWIEŃSKIM. "Sekmadienis" z 6.IX.1936 r.: Ponieważ około 500 studentów musi odbywać obecnie zgodnie z nową ustawą powinność wojskową jak i spowodu małej ilości nowowstępujących w jesiennym semestrze około 80% wszystkich akademików, będą stanowiły studentki. Małą ilość chcących wstąpić na uniwersytet tłumaczą tem, że wielu maturzystów wstępuje do akademji weterynarji, instytutu pedagogicznego , a zwłaszcza wojska./C-29/.

10/. ZJAZD"MŁODEJ LITWY" W PONIEWIEŻU. "L.Aidas" z 7.IX. 1936 r. : Dnia 6 września odbył się w Poniewieżu zjazd "Młodej Litwy". Na zjazd przybył premjer Tubelis, prezes "Młodej Litwy" adwokat Greblauskas i t.d. Premjer Tubelis wygłosił okolicznościowe przemówienie, w którem m.in. oświadczył, że organizacja "Młodej Litwy" jest szkołą wychowującą obywatela i działacza. Oświadczył też, że Litwa będzie taka, jakiej Litwini chcą doczekać. Pozatem przemawiali: adwokat Greblauskas, gen.Pundzewiczus, i t.d. /C-20/. P.

IV. SPRAWY POLSKIE I INNYCH MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH NA LITWIE.

K r o n i k a .

11/. NOWI DYREKTORZY GIMNAZJÓW POLSKICH. "Dzień Polski" z 7.IX.1936 r.: W obecnym roku szkolnym zaszły zmiany personalne na stanowiskach dyrektorów. Dyrektorem gimnazjum polskiego w Poniewieżu na miejsce p.Hipolita Pereszczaki, który ustąpił na własną prośbę przechodząc na emeryturę, został p.Stanisław Domaszewicz, absolwent Sorbony paryskiej i dotychczasowy wicedyrektor tegoż gimnazjum. Dyrektorem polskiego gimnazjum w Wiłkomierzu został p.dr.Hieronim Nehrebecki. Dotychczasowy dyrektor tegoż gimnazjum p.Tomasz Paczewski nie został na rok bieżący zatwierdzony przez M-stwo Oświaty. Dyrektorem gimnazjum polskiego w Kownie został nadal p.Ludwik Abramowicz. Wobec niezatwierdzenia przez M-stwo Oświaty całego szeregu nauczycieli w gimnazjum wiłkomierskiem i poniewieskiem są oczekiwane znaczne zmiany, to też skład personalny nie jest jeszcze ostatecznie ustalony. /D-2/ /.P.

12/. ŻYDZI A NOWA USTAWA SZKOLNA. "L.Żinios" z 7.IX.36 r.: Delegacja związku rabinów zwróciła się do ministra Oświaty z prośbą o niestosowanie nowej ustawy o szkolnictwie względem nauczycieli żydowskich, wykładających religję. Gdyby wymagano od nich cenzusu, to prawie wszyscy musieliby porzucić pracę w szkole. /D-8/.

VII. SPRAWY KŁAJPEDZKIE.

K r o n i k a .

13/. VETO GUBERNATORA KŁAJPEDZKIEGO PRZECIW PRZYJĘTYM PRZEZ SEJMIK USTAWOM. "L.Aidas" z 7.IX.1936 r.: Gubernator Kraju Kłajpedzkiego aktami z dnia 31 sierpnia zawetował dwie ustawy przyjęte dnia 19 sierpnia przez sejmik. Są to 1. "Ustawa o ochronie od powtórnego spłacania należności przez dłużników" i 2. "Ustawa o walce z bezrobociem". /E-2/.

14/. SESJA IZBY APELACYJNEJ W KŁAJPEDZIE. "L.Aidas" z 7.IX.1936 r. : 5 września Izba Apelacyjna rozpoczęła sesję posiedzeń w Kłajpedzie. Przewodniczący sesji sędzia Balbchtas. Uczestniczą w sesji sędziowie Budrewiczus i Augustauskas. Oskarża pomocnik prokuratora Mikajła. Sesja potrwa do 9 b.m. Zostanie rozpatrzonych ok.20 spraw. /E- /

15/. NISZCZENIE LITEWSKICH DRZEWEK PAMIĄTKOWYCH W KRAJU KŁAJPEDZKIM. "L.Aidas" z 7 września donosi, że w Kraju Kłajpedzkim koło dworca w Stoniszkach została spiłowana brzózka, posadzona przez litewskie organizacje. Pień drzewka był wyrwany z korzeniami i rzucony opodal. /E- 7/.

VIII. Z ŻYCIA LITWINÓW I PRASY LITEWSKIEJ W WILNIE.

16/. "VILN.RYTOJUS" O SYTUACJI SZKOLNICTWA LITEWSKIEGO W WILEŃSZCZYŹNIE. "Viln.Rytojus" Nr. 71 z 8.IX.1936 r.: Artykuł p.t. "Rozpoczął się rok szkolny".Streszczenie:

W bieżącym roku szkolnym sytuacja oświaty litewskiej da się ująć w pięciu zasadniczych działach : 1.Prywatne szkoły litewskie, 2. publiczne szkoły litewskie, 3. szkoły publiczne z językiem litewskim, jako osobnym przedmiotem, 4. szkoły publiczne, w których całkiem niema języka litewskiego, 5. wsie, gdzie niema żadnych szkół. O każdym z powyższych punktów można by pisać obszernie z podaniem liczb. Narazie jednak brak ścisłych wiadomości statystycznych. Nie wiadomo ile jest szkół publicznych, w których język litewski wykłada się jako przedmiot. Wiadomo tylko, że szkoły takie są w miejscowościach zamieszkałych przez samych tylko Litwinów. Rodzice-Litwini w tych miejscowościach powinni by się postarać, by w szkołach wszystko wykładano po litewsku. Rodzice w tej sprawie mają prawo zwracać się do inspektoratów i kuratorjum. Jeszcze bardziej należało by się zatroszczyć o szkoły, znajdujące się w zamieszkałych przez Litwinów miejscowościach, a nie mających ani jednego przedmiotu litewskiego. Litwini-rodzice powinni by dołożyć wszelkich wysiłków, by do szkół takich wprowadzono język litewski. Jednocześnie rodzice powinni by w wypadku nieosiągnięcia tego celu uczyć dzieci w domu w miarę możności po litewsku.

W miejscowościach,gdzie niema żadnych szkół na rodzicach ciąży tem większy obowiązek uczenia dzieci po litewsku, korzystając przytem np. z prasy litewskiej w Wilnie, elementarzy lit. i t.p. Słowem sami rodzice powinni troszczyć się o to, by dzieci wiejskie były uczone w szkołach po litewsku, lub przynajmniej by uczyć te dzieci w domu języka ojczystego. /H- /.

K r o n i k a .

17/. "VILN.RYTOJUS" O ZAWIESZENIU ODDZIAŁÓW TOWARZYSTWA ŚW. KAZIMIERZA. "Viln.Ryt." z 8.IX.1936 r. : Zarząd Centralny T-stwa św.Kazimierza otrzymał od starosty święciańskiego Dworaka zawiadomienie, że z dniem 1 września zawieszone zostały oddziały T-stwa św.Kazimierza w Tumelenach i Polesiu gm.mielegiańskiej. Pozatem, jak podaje "Dziennik Wileński," zawieszone zostało Kółko Litewskiego T-stwa Rolniczego w Zabornikach gm.opeskiej, pow. brasławskiego.

Prezes T-stwa św.Kazimierza prof.ks.W.Taszkunas odbył 3-go września dłuższą rozmowę z nowym wojewódzkim naczelnikiem wydz.Społeczno-Politycznego p.Jasińskim, uskarżając się , że starostowie dotychczas zawiesili i zamknęli około 250 oddziałów T-stwa św.Kazimierza. Po wykazaniu, że w miejscowościach, gdzie zawieszono i zamknięto oddziały, nie pozostało już żadnych organizacyj i ludność powraca do analfabetyzmu, ks.Taszkunas prosił o wstrzymanie likwidacji oddziałów i pozwolenie na ponowną działalność oddziałów zawieszonych i zamkniętych. P.Jasiński obiecał wszystko to zreferować panu wojewodzie. /H - /. P.

----ooo-----